

УДК 556.18:338
© 2013

Д.С. КОСЯК,
кандидат географічних наук

Національний університет
водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ

Визначено еколого-економічні показники паспортизації водогосподарських об'єктів, а також створення, використання та фінансування відомчого та об'єктових аварійних запасів матеріалів. Проведено розрахунок еколого-економічних показників паспортизації водогосподарських об'єктів.

Порядок створення, фінансування і використання відомчого та об'єктових аварійних запасів матеріалів (далі – Порядок) розроблений відповідно до Постанови Кабміну України від 29.03.2001 року № 308 “Про порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків” і на виконання протоколу засідання Держкомісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 18.09.2007 року № 3.

Порядок визначає основні принципи створення і використання відомчих матеріальних резервів для реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру на об'єктах водогосподарсько-меліоративного комплексу, що належать до сфери управління Держводгоспу.

До еколого-економічних показників паспортизації водогосподарських об'єктів (відомчі матеріальні резерви) відносяться будівельні матеріали, паливе, техніка, технічні засоби та інші матеріально-технічні цінності, призначені для проведення невідкладних відновлювальних робіт і заходів, спрямованих на запобігання, ліквідацію руйнувань, пошкоджень дамб, каналів, водосховищ, водоводів, насосних станцій, гідротехнічних споруд, будівель та інших об'єктів інженерної інфраструктури водогосподарсько-меліоративного комплексу.

Відомчий матеріальний резерв (далі –

аварійний запас) створюється заздалегідь, з метою використання його в разі загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, ліквідації цих надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Аварійний запас створюється за нормативами, які розраховані з огляду на максимальну гіпотетичну (прогнозовану) надзвичайну ситуацію, характерну для конкретної території водогосподарського об'єкта (ВГО), на досвід роботи водогосподарських організацій з ліквідації надзвичайних ситуацій та передбачуваних обсягів робіт з ліквідації їх наслідків [1–8].

Норми потреби у матеріальних ресурсах для ліквідації аварійних ситуацій розраховані на 1 млн грн балансової вартості відповідного елемента інженерної інфраструктури водогосподарських систем у фізичних показниках.

По типах споруд, на які не наводяться норми, водогосподарська організація, на балансі якої знаходяться дані споруди, виконує індивідуальний розрахунок потреби в аварійному запасі матеріалів на основі досвіду експлуатації таких споруд, який затверджує керівник організації вищого за підпорядкованістю рівня [1–3, 5, 6].

Норми аварійного запасу матеріалів наводяться у Постанові Кабміну України [1, додаток 1].

Місця розміщення аварійного запасу матеріалів, номенклатура та обсяги аварійного запасу визначаються експлуатаційними водогосподарськими організаціями,

на балансі яких знаходяться ВГО, згідно з цим Порядком і затверджуються керівником організації вищого рівня, якій підпорядковуються ці організації.

Для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків залучається технологічний комплект машин і механізмів водогосподарських організацій, що передбачено відомчою інструкцією "Про умови використання технологічного комплекту машин і механізмів, призначеного для виконання механізованих ремонтних робіт на міжгосподарській меліоративній мережі та захисних спорудах", затвердженою наказом Держводгоспу від 20.07.2000 р. № 98.

З огляду на специфіку і характер роботи водогосподарських та природоохоронних об'єктів, меліоративних систем, групових водоводів, територіального їх розміщення, потребу в широкій номенклатурі матеріалів, а також оперативне реагування при попередженні й ліквідації аварійних ситуацій у галузі створюється відомчий аварійний запас матеріалів, що використовується як і об'єктовий.

Для попередження виникнення, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків на загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних системах, системах водопостачання, природоохоронних та інших водогосподарських об'єктах використовується відомчий аварійний запас матеріалів.

Відомчий аварійний запас матеріалів створюють водогосподарські експлуатаційні організації, басейнові управління водних ресурсів (БУВР), управління каналів, гідрогеолого-меліоративні експедиції (ГГМЕ) на підставі законодавчих нормативів Порядку [1, 9, 12].

Зведені показники потреби в аварійному запасі матеріалів і бюджетних коштів на їх придбання подають Республіканський комітет Автономної Республіки Крим з водогосподарського будівництва та зрошувального землеробства (Рескомводгосп АР Крим), БУВР, облводгоспи, управління каналів, ГГМЕ на розгляд та затвердження

Держводгоспом разом з проектом кошторисів видатків на наступний рік.

Аварійний запас матеріалів обчислюється з урахуванням з балансової вартості діючих ВГО, загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем, які виконують функції з подачі води, водовідведення, захисту територій від підтоплення.

Обсяг аварійного запасу матеріалів по кожному ВГО (захисній дамбі, гідротехнічній споруді, насосній станції, каналу, будівлі тощо) визначається шляхом множення відповідної норми аварійного запасу матеріалу на балансову вартість цього об'єкта або групи об'єктів у мільйонах гривень.

Для систем водопостачання розрахунок обсягу аварійного запасу матеріалів проводиться виходячи з технічної характеристики об'єкта: довжини трубопроводу (пог.м), кількості насосно-силових агрегатів, кількості засувок (шт.), технології очищення й знезараження питної води.

Для загальнодержавних меліоративних систем (головних магістральних каналів) та водогосподарських об'єктів басейнових управлінь водних ресурсів норми аварійного запасу матеріалів визначені з урахуванням специфіки роботи таких об'єктів і класу капітальності (відповідальності) споруд і виділяються в окремі таблиці.

У нормативах наводяться загальні назви видів матеріалів і устаткування. Водогосподарська організація повинна самостійно визначати в межах норми конкретні види матеріалів і устаткування, найбільш технологічно необхідні для даного типу об'єкта, споруди, насосної станції, для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Відомчий аварійний запас матеріалів формується протягом 1–3 років з урахуванням відповідальності ВГО (можливих економічних збитків, соціальних, екологічних наслідків при виникненні надзвичайних ситуацій) та їх значення для водогосподарсько-меліоративного комплексу.

Безпосередньо на ВГО, експлуатаційних дільницях, у складських приміщеннях експлуатаційних водогосподарських

організацій, у місцях, призначених або пристосованих для їх зберігання, розміщується відомчий аварійний запас матеріалів з урахуванням можливості їх оперативної доставки до прогнозованих (можливих) місць виникнення надзвичайних ситуацій.

Зберігання й облік матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків здійснюються згідно з чинними нормативними актами з бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Матеріальні резерви використовуються для:

- виконання запобіжних заходів у разі загрози виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виходом із ладу технологічного устаткування, шкідливою дією вод на каналах, гідротехнічних спорудах, трубопроводах, насосних станціях, дамбах та інших меліоративних і природоохоронних об'єктах;

- ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків – технологічних аварій на ВГО, повеней, ураганів та інше;

- проведення невідкладних відновлювальних робіт на об'єктах водогосподарського комплексу.

Матеріально-технічні цінності з резервів використовуються за рішенням Голови, заступників Голови Держводгоспу, Голови Рескомводгоспу АР Крим, начальників БУВР, облводгоспів, управлінь каналів за реальної загрози виникнення надзвичайних ситуацій або за рішенням комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій місцевих органів виконавчої влади.

У разі виникнення або загрози виникнення аварійної ситуації керівник водогосподарської організації, на балансі якої знаходиться дана споруда (об'єкт), видає розпорядження про створення комісії, яка складає акт із зазначенням причини, що зумовили виникнення аварійної ситуації, обґрунтування прийнятих технічних рішень,

витрат матеріалів та інших ресурсів для запобігання її виникненню або ліквідації наслідків.

Відповідальність за створення та накопичення аварійного запасу матеріалів, контроль за їх наявністю, станом зберігання та використанням покладається на заступників Голови Держводгоспу і Голови Рескомводгоспу АР Крим, начальників БУВР, облводгоспів, управлінь каналів та управлінь водного господарства.

Накопичення і відновлення матеріальних резервів здійснюється згідно з цим Порядком і встановленими нормами відповідно до кошторисів видатків та річних графіків, затверджених Держводгоспом, Рескомводгоспом АР Крим, БУВР, облводгоспом, управлінням каналів, управлінням водного господарства, на підставі виділених лімітів фінансування.

Створення, утримання та поповнення відомчого аварійного запасу матеріальних ресурсів відбувається за рахунок коштів державного бюджету, а такої добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян, інших не заборонених законодавством джерел.

Придбання матеріальних цінностей здійснюється на тендерній основі відповідно до чинного законодавства. Обов'язковою умовою їх придбання повинна бути наявність сертифікату відповідності на весь нормативний термін їх зберігання.

Матеріальні резерви, термін зберігання (придатності) яких закінчується, використовуються для виконання ремонтних робіт на державних водогосподарських об'єктах, а поновлення (заміна) робиться за рахунок матеріалів, придбаних для цих цілей. Використання і поновлення аварійного запасу зазначених матеріалів відбувається на підставі розпорядчого документа керівника водогосподарської організації.

Термін поновлення (заміна) аварійного запасу матеріалів із закінченим строком зберігання (придатності) не повинен перевищувати трьох місяців.

Відновлення використаного матеріального резерву, або резерву, термін зберігання якого вичерпано, здійснюється відпо-

відно до обсягів, обчислених за нормативами, за коштів тих джерел, за якими він був сформований.

Висновки

Для будь-яких водогосподарських об'єктів потреби в матеріальних ресурсах на ліквідацію надзвичайних ситуацій по роках різні (здебільшого зростають). Тому необхідно з кожним роком облдержадміністраціям, місцевим органам самоврядування, депутатам, які розробляють держбюджет, спрямовувати більшу частину коштів на розробку заходів щодо попередження таких аварій, а ВГО раціонально їх використовувати. Адже на покриття збитків, які завдаються навколишньому природному середовищу

аваріями, може піти в порядку разів більше коштів (фінансування), ніж на їх попередження. Із цією метою, обов'язково мають визначатися еколого-економічні показники ВГО та проводиться їх паспортизація на 1 січня поточного року. Вони відіграють важливу роль не тільки для водогосподарсько-меліоративного комплексу, процвітання самих ВГО, а й для екобезпеки країни, попередження надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру [11].

Бібліографія

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2001 року № 308 “Про Порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків” (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2002 р. № 1591).
2. ВНД 33-3.1-01-98. Положення про склад, порядок розроблення експертизи та затвердження проектів ремонту водогосподарських і меліоративних об'єктів № 70 від 26.06.1998 р.
3. ВБН Д.1.1-33-3.1-07-2003. Порядок визначення вартості ремонту водогосподарських і природоохоронних об'єктів і споруд.
4. ГОСТ 17.0.0.04–90 “Екологічний паспорт промислового підприємства” від 30.01.1990 р. № 4-НТК.
5. Наказ Державного комітету України по водному господарству від 01.10.1999 р. № 151. “Положення про проведення планово-попереджувальних ремонтів меліоративних систем і споруд”.
6. Шеремет А.Д. Паспорт в анализе хозяйственной деятельности предприятия / Шеремет А.Д., Сайфуллин Р.С., Севрук М.А. – М. : Экономика, 1986. – 208 с.
7. Положення про порядок ведення інвентаризації і паспортизації загальнодержавних та міжгосподарських меліоративних систем від 26.12.2001 р. № 283.
8. Косяк Д.С. Актуальність екологічної паспортизації водних та водогосподарських об'єктів в Україні / Д.С. Косяк // Науковий збірник / Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К. : ТОВ “Альтерпрес”, 2012. – Вип. 17. – С. 8.
9. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління: Підручник для студентів вищих навч. закладів / [А.В. Яцик, Ю.М. Грищенко, Л.А. Волкова, І.А. Пашенюк]. – К. : Генеза, 2007. – 360 с.
10. Яцик А.В. Водогосподарська екологія: у 4 т. / А.В. Яцик. – К. : Генеза, 2004. – (Наукова праця : в 7 кн. / Яцик А.В. ; кн. 5 : Екологія водокористування. – 496 с.).
11. Яцик А.В. Екологічна безпека в Україні / А.В. Яцик. – К. : Генеза, 2001. – 216 с.
12. Яцик А.В. Экологические основы рационального водопользования: учебное пособие / А.В. Яцик. – К. : Генеза, 1997. – 640 с.

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук, професор **О.П. Якунін**